

• الهه ایزدی
• تصویرگر: ستاره محمّدی

کوزه‌ی برقی

سلام
دانشمند

کوزه‌ای به ارتفاع ۱۴، قطر ۸ و قطر دهانه‌ی ۳ سانتی‌متر که در انتهای آن از داخل، صفحه‌ای از جنس مس قرار داشت. لوله‌ای مسی و توخالی به طول ۹ و قطر ۲ سانتی‌متر روی این صفحه بود که از دهانه‌ی کوزه بیرون زده و دورش قیر گرفته شده بود. داخل این لوله، یک میله‌ی آهنی به طول ۷ سانتی‌متر آویزان بود که پایین آن به یک توپ قیری بسته شده بود. قیر مثل چسب این‌ها را کنار هم نگه داشته بود. سیم‌های برنزی و آهنی که نزدیک این کوزه‌ها کشف شد، احتمالاً نقش اتصال را داشته‌اند. به آن‌ها سیم‌های انتقال‌دهنده‌ی الکتریسیته گفته‌اند.

آیا می‌دانید قدیمی‌ترین باتری جهان، ساخت کجاست؟ چون هنر نزد ایرانیان است و بس، هنر تولید الکتریسیته با ولتاژ پایین هم نزد ایرانیان بوده است؛ آن هم در زمان اشکانیان، یعنی ۱۸۰۰ تا ۲۲۰۰ سال پیش! بله، بله. متوجّه‌م که این علم است، نه هنر. ولی بالاخره هنر کشف الکتریسیته را که داشته‌ایم، این‌طور نیست؟

در سال ۱۳۱۵ شمسی، باستان‌شناسان در نزدیکی‌های شهر بغداد (که در دوران اشکانیان جزو کشور پهناور ایران بود) چیزی پیدا کردند که اسمش را باتری یا پیل اشکانی گذاشتند. البته چون این وسیله نزدیک بغداد پیدا شد، به آن باتری بغدادی هم گفتند. حدس بزنید این باتری چه شکلی بود. آیا شبیه باتری‌های الان بود؟ خیر؛ کوزه‌ای سفالی بود، اقا نه یک کوزه‌ی معمولی!

بعضی گفته‌اند که داخل این کوزه‌ها سرکه و آلیمو می‌ریختند تا بار الکتریسیته‌ی مثبت و منفی تولید شود؛ زیرا یک ماده‌ی اسیدی در کنار مس می‌تواند جریان الکتریسیته‌ی ضعیفی در حدّ نیم ولت تولید کند. حالا سؤال این است که این وسیله چه کاربردی داشته است. بعضی‌ها معتقدند از برقی که این کوزه‌ها تولید می‌کردند، برای آب‌کاری و جلا دادن فلزات استفاده می‌شده است. عده‌ای بر این باورند که یک وسیله‌ی پزشکی برای کم‌کردن درد با شوک الکتریکی بوده است. برخی از محققان هم گفته‌اند از این وسیله برای ایجاد جرقه و روشن کردن آتش استفاده می‌شده است.

اگر دوست دارید درباره‌ی تاریخ ایران بیشتر بدانید، کتاب «دایرة‌المعارف تاریخ ایران» نوشته‌ی مسعود جوادیان را از نشر محراب قلم بخوانید.

